

บทคัดย่อ

รหัสโครงการ: RDG5750077
 ชื่อโครงการวิจัย: การจัดการหมู่บ้านทอผ้าอีสานเพื่อพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเชื่อมโยง
 จังหวัดขอนแก่นและจังหวัดมหาสารคาม
 ชื่อนักวิจัย: รองศาสตราจารย์ ดร.ปฐม หงษ์สุวรรณ
 นางนันทนวล จันทฤณ
 E-mail Address: h.pathom@gmail.com
 ระยะเวลาโครงการ: 1 ปี

การวิจัยในโครงการนี้มีวัตถุประสงค์หลักของการศึกษาวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษารวบรวมองค์ความรู้และฐานข้อมูลหัตถกรรมการทอผ้าของชุมชนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นและจังหวัดมหาสารคามเพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางการท่องเที่ยวของชุมชนและพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงทั้งสองจังหวัด 2) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวหมู่บ้านทอผ้าของชุมชนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นและมหาสารคาม ทั้งในแง่ศักยภาพ สังคม วิถีชีวิตชุมชนเพื่อพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในบริบทของจังหวัดเชื่อมโยง โดยมีจังหวัดขอนแก่นเป็นศูนย์กลาง และ 3) เพื่อนำเสนอเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประเภทหมู่บ้านทอผ้าแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนในพื้นที่เชื่อมโยงระหว่างจังหวัดขอนแก่นและจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งแนวทางการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชน มีการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ การสำรวจ การสังเกต การสนทนาและการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ทางการท่องเที่ยว ซึ่งจำแนกออกเป็นกลุ่มต่างๆ ได้แก่ ผู้ประกอบการในแหล่งท่องเที่ยว เจ้าของธุรกิจ ประชาชนในพื้นที่ หน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชน และนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาเที่ยวชมหมู่บ้านทอผ้าในพื้นที่ 8 ชุมชนที่เป็นพื้นที่ปฏิบัติการวิจัยในครั้งนี้

ผลการศึกษาพบว่า การจัดการหมู่บ้านทอผ้าอีสานเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดขอนแก่นและจังหวัดมหาสารคามทั้ง 8 ชุมชนมีแนวปฏิบัติที่แตกต่างกันเนื่องจากมีแนวปฏิบัติและการได้รับการส่งเสริมสนับสนุนแตกต่างกันตามเอกลักษณ์ ความโดดเด่นของทรัพยากรภูมิปัญญาการทอผ้าซึ่งจำแนกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มหมู่บ้านที่เน้นการผลิต กลุ่มหมู่บ้านที่เน้นการจำหน่าย และกลุ่มหมู่บ้านที่เน้นทั้งการผลิตและจำหน่าย ส่วนการจัดการหมู่บ้านทอผ้าเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดขอนแก่นและจังหวัดมหาสารคามมีการดำเนินการระหว่างกลุ่มสตรีทอผ้าในชุมชนร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล และผู้ประกอบการเป็นหลัก โดยแนวทางการจัดการมี 5 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผนกลยุทธ์ 2) การจัดการผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 3) การดำเนินงาน 4) การประสานงาน และ 5) การจัดการความรู้ด้านต่างๆ ผลจากกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนพบว่า รูปแบบการจัดการหมู่บ้านทอผ้าอีสานเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีองค์ประกอบดังนี้ 1) ด้านการจัดการการท่องเที่ยวโดยมีคณะทำงาน 2) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน 3) ด้านการพัฒนาทรัพยากรทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4) ด้านการจัดการภูมิทัศน์แหล่งท่องเที่ยว และ 5) ด้านการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวแบบเรียนรู้กลุ่มอาชีพในชุมชนและการพักค้างคืนแบบโฮมสเตย์ แนวทางการจัดการดังกล่าวนี้วางอยู่บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วม ประกอบด้วยการประชุม การสัมมนา และการปฏิบัติการ หรือร่วมกันของภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวหมู่บ้านทอผ้าให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับการเรียนรู้วิถีวัฒนธรรม อาทิ ตำนาน ประวัติศาสตร์ ประเพณี พิธีกรรม ศิลปะการแสดง และศิลปหัตถกรรมอื่นๆ ด้วย ซึ่งล้วนเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นในชุมชน มาใช้เพื่อพัฒนาระบบ

และโครงสร้างพื้นฐาน เช่น กิจกรรมการท่องเที่ยว ที่พัก ร้านอาหาร ร้านขายสินค้าและของที่ระลึก รวมทั้งการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนให้มีความเด่นชัดยิ่งขึ้น

สำหรับแนวทางการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวหมู่บ้านผ้าอีสานในมิติวัฒนธรรมโดยชุมชนในพื้นที่ศึกษาพบว่าเส้นทางการท่องเที่ยวหมู่บ้านทอผ้าอีสานเพื่อการเรียนรู้และเชื่อมโยงจังหวัดขอนแก่นและจังหวัดมหาสารคามมีจำนวน 8 เส้นทาง ประกอบด้วย 1) เส้นทางเรียนรู้ผ้าทออีสาน 2) เส้นทางถนนสายไหม 3) เส้นทางหมู่บ้านทอผ้าโฮมสเตย์ 4) เส้นทางเยือนแหล่งสินค้าและผลิตภัณฑ์ 5) เส้นทางไหว้พระแสงบุญ 6) เส้นทางเรียนรู้แหล่งผลิตผ้าไหมพื้นเมืองแบบครบวงจร 7) เส้นทางเรียนรู้แหล่งผลิตผ้าฝ้ายพื้นเมือง และ 8) เส้นทางเรียนรู้แหล่งอารยธรรมผ้าโบราณ ผลการวิจัยแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนเกี่ยวกับแนวทางการจัดการหมู่บ้านทอผ้าอีสานเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดขอนแก่นและจังหวัดมหาสารคามพบว่า แนวทางการจัดการที่เหมาะสม คือ แนวทางการพัฒนาโดยใช้โมเดลการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนโดยมีชุมชนเป็นฐาน และมีการจัดทำโครงการการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ทำให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิถีการทอผ้าและวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นไปพร้อมกัน โดยมุ่งสะท้อนให้เห็นเอกลักษณ์ ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชน โดยมุ่งเน้นให้เกิดการอนุรักษ์และการสร้างจิตสำนึกของชุมชนต่อการสร้างฐานความรู้สำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน

คำสำคัญ: การจัดการหมู่บ้านทอผ้า, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, เส้นทางการท่องเที่ยว, จังหวัดขอนแก่น, จังหวัดมหาสารคาม

Abstract

Project Code: RDG5750077
Research Name: The Isan Weaving Village Management for Development
Cultural Tourist Route Links Khon Kaen Province and
Mahasarakham Province
Researcher Name: Assoc Prof. Dr. Pathom Hongsuwan
Mrs.Nimnuan Jantharun
E-mail Address: h.pathom@gmail.com
Project Timeline: 1 year

This research aims to study three objectives: (i) Combining knowledge and weaving database of communities in Khon Kean and Mahasarakham provinces for promoting travel activities and developing cultural travel routes between two provinces. (ii) Studying the travel management way of weaving communities in Khon Kean and Mahasarakham provinces. I study in potential, social and the way of communities to develop cultural travel routes which connect two provinces together where Khon Kean province is the center of the community. (iii) Exhibiting suggests strategies to develop cultural travel routes which have communities participation in the weaving between Khon Kean and Mahasarakham provinces. This research is quality community participation based. The data in this research was collected from documents and fieldwork which are the survey, observation, discussion with participants who are stakeholders of the tourism. There are several groups of tourism stakeholders: truism business owners, people who live in the area, government organization, private organization and tourists who visit eight weaving community's areas where the operation area of this research.

The result of this study exhibits that the management of eight weaving communities in Khon Kean and Mahasarakham provinces are different depend on the uniqueness of each area. There are three groups of prominent of weaving wisdom resources: production villages, distribution villages and both production and distribution villages. For the weaving village management, it is developed into cultural tourism in Khon Kean and Mahasarakham provinces. The operational methodologies have five steps which operate between operation, weaving women's communities, Sub-district Administration Organization, and businessperson. The first step is strategic planning. In the second step, we deal with stakeholders. The third step is the operation. The fourth step is the coordination. The fifth step, we arrange for knowledge. The

result of the research operation presents that the cultural travel development model of Northeast weaving communities consists of five components which are travel management by the staff, the participation by communities, travel resources of the community development, the tourism landscape management and travel programs for learning occupations and homestays in villages. This management approach is based on community participation consist of meetings, seminars and discussions. For participations, we discuss about promoting weaving villages to be educational tourism which associates to cultural ways, such as legends, history, tradition, worship, performance arts and other handicrafts which are unique of each community to develop infrastructure systems better for example travel activities, lounges, restaurant, goods and souvenir shops and public relations.

As for the travel routes development approach of Northeast weaving villages in cultural dimension, I found that travel routes of Northeast weaving villages which connect Khon Kean and Mahasarakham provinces together. There are eight travel routes consist of 1) the natural dyeing 2) the silk road 3) the weaving village and homestay 4) the route to visit production sources 5) the pilgrim's route 6) the local silk production's route 7) the local cotton production's route and 8) the civilization of the ancient textile route. For participation from communities about Northeast weaving village management to develop cultural tourism in Khon Kean and Mahasarakham provinces, the result of this research found that the appropriate management approach is the development approach that based on the travel development model and sustainable tourism which is community-based tourism. By this model, there is cooperation from the public sector. Another approach is the project of creative tourism. Tourists will acquire how to weave. Moreover, they can learn the lifestyle of local people in the same time. It reflects the unique cultural wisdoms of communities. Besides, it also can stimulate conservation and raise the community's awareness to set up the knowledge base for the creative and sustainable tourism development.

Key words: the Weaving Village Management, Cultural Tourism, Tourist Route, Khon Kaen Province, Mahasarakham Province